

2. Дмитриева М.А. Психология труда и инженерная психология [Электронный ресурс] / М.А. Дмитриева, А.А. Крылов, А.И. Нафтельев. – Режим доступа: <http://www.myword.ru>.

3. Про вищу освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – № 20. – С. 134.

4. Змеев С.И. Основы андрагогики / С.И. Змеев. – М. : Педагогика, 1999. – 385 с.

5. Огнивенко С.Л. Організаційні, технологічні, методологічні і фінансові аспекти післядипломної дистанційної освіти / С.Л. Огнивенко // Інтернет, освіта, наука – 2000 : матеріали конференції, м. Вінниця, 8–9 вересня 2000 р. – Вінниця : ВДНТУ, 2000. – С. 139–140.

МОЛОДИЧЕНКО В.В.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

В умовах нової освітньої парадигми підготовка вчителів нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, а й усієї вітчизняної культури, її інтеграції в загальнолюдське та європейське співтовариство. Соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому ставить проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає наукового переосмислення цінностей системи, формування професійно значущих якостей учителя, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому закладі освіти. У зв'язку з вищезазначеним виникає суперечність між вимогами, що суспільство висуває до вчителя, та рівнем його професійної підготовки у вищому закладі освіти, показником якої виступають сформовані професійно значущі якості майбутнього педагога. Загальновідомо, що педагог реалізує два основних соціальних завдання – навчання й виховання підростаючого покоління. Незмінно залишаючись провідними в його професійній діяльності, ці взаємопов'язані завдання згідно з вимогами, що висуваються до школи тією чи іншою історичною епохою, наповнюються конкретним змістом і набувають специфічної спрямованості.

У системі головних ідеалів і цінностей світової прогресивної педагогіки (Х.Д. Алчевська, Ф.А.В. Дістервег, Я.А. Коменський, А.С. Макаренко, М. Монтессорі, Й.Г. Песталоцці, С.Ф. Русова, Ж.-Ж. Руссо, Г.С. Сковорода, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський, С. Френе, Р. Штайнер та ін.) центральною ланкою завжди була орієнтація на гуманістичну парадигму. Сьогодні її актуальність зростає й у зв'язку з процесами реформування вітчизняної освіти, у яких аксіологічний аспект відіграє значну роль. Освіта, заснована на ідеях гуманізації, повинна, насамперед, інтегрувати весь комплекс знань про людину, формуючи на основі цих знань цілісне уявлення про себе як у дітей, так і в педагогів (І.Д. Бех, А.М. Бойко, М.І. Борисhevський, І.А. Зязюн, В.А. Киричок, А.О. Кияновський, Б.С. Кобзар,

В.О. Коротеєва, М.Ю. Красовицький, Т.І. Люріна, В.В. Матіяш, І.К. Матюша, А.В. Сущенко, Т.І. Сущенко, Н.Є. Щуркова та ін.).

Мета статті – розкрити питання формування особистості майбутнього вчителя гуманістичної орієнтації в сучасних умовах.

Результатом підготовки майбутніх учителів до педагогічного процесу є формування вчителя гуманістичної орієнтації. Це вчитель, здатний брати відповідальність за долю дитини, її життя, духовний і психологічний комфорт, за її захист; він (учитель-гуманіст) спрямований на організацію гуманного педагогічного процесу в початковій ланці освіти, має адекватні цінності, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну гуманну спрямованість.

Виходячи з наведеного, актуалізується проблема посилення світоглядно-гуманітарної складової сучасної освіти, її гуманістично-творча місія. Головною метою останньої є всебічний розвиток людини як особистості, найвищої цінності, її розумових і фізичних здібностей. Освіта має відігравати важливу роль у формуванні громадян, здатних до збагачення інтелектуальної та матеріальної скарбниці народу, ефективної розбудови держави, забезпечення гідного місця кожного в нашому суспільстві. При цьому важливо забезпечити гуманістичну спадкоємність освіти, піднявши її ефективність у завершальній ланці – в галузі вищої освіти [1, с. 117–120].

Здійснення такого завдання потребує глибоких змін у змісті та методиці викладання, дослідницькій роботі, формах гуманітарної освіти. Вища освіта має забезпечувати фундаментальну, наукову, професійну й практичну підготовку. У ВНЗ молода людина опановує гуманітарні науки в повному обсязі відповідних національних і світових досягнень. Тут виробляється вміння застосовувати ці знання в різних видах професійної та соціальної діяльності. Йдеться про здобуття певного кваліфікаційного рівня для спеціаліста гуманітарного, соціально-економічного спрямування. Випускнику інженерного, аграрного чи іншого вузькоспеціального ВНЗ гуманітарна підготовка дає можливість подолати штучну відстороненість природничих, технологічних знань від людинознавчих. Відновлення органічних зв'язків технічної й гуманітарної сторін освіти формує всебічно розвинену особистість, здатну до аналізу та вирішення проблем життя, суспільства, природи й техніки в їх взаємодії та взаємозалежності.

Важливе значення має здійснення “Концептуальних засад гуманітарної освіти в Україні”, затверджених Міносвіти України у грудні 1995 р. Відповідно до цих засад, вища школа здійснює історичну, філософську, політологічну, економічну, соціологічну, культурологічну, психологопедагогічну підготовку, забезпечує оволодіння системою знань та навичок, що формують здоровий спосіб життя й спрямовані на зміцнення духовного та фізичного здоров'я особистості.

У ВНЗ всіх рівнів акредитації ці напрями забезпечуються шляхом вивчення відповідних наук у їх систематичному й повному вигляді. Це – історія України в контексті світового розвитку; вітчизняна і світова філософія; основи економічної теорії, політологія; соціологія; українська та зарубіжна

культура; правознавство; українська та іноземні літератури і мови; фізична культура; основи соціальної екології; психологія і педагогіка, навчальні курси за вибором студентів (обсяг годин встановлюється ВНЗ, факультетом).

Однак, на жаль, сьогодні відбувається значне скорочення навчальних годин у вищих навчальних закладах, які готують студентів-гуманітаріїв, зокрема, за рахунок загальногуманітарних дисциплін. Отже, у контексті досліджуваного явища постає необхідність посилення змісту, значення та ролі гуманітарних предметів, зокрема етики й естетики.

Безперечно, прикладне значення етики й естетики як наук зумовлене їх спрямованістю на аналіз та обґрунтування моральних норм, етичних та естетичних цінностей. Зрештою, це значення зводиться до запровадження в різноманітних формах та аспектах суспільного життя певної критично вивіреної сукупності подібних цінностей і норм – певного стандарту людської моральності. Становище в сучасному українському суспільстві робить зазначену роль етики та естетики досить актуальною. Саме свобода висуває найвищі вимоги до людського сумління й відповідальності, отже, робить особливо кричущим їх брак.

Важливою як для всього суспільства, так і для кожної родини й особистості сферою впровадження результатів етичних досліджень і санкціонованих етикою моральних норм є сфера виховання. Врахування етичних підходів і норм в організації виховного процесу дає змогу суттєво підвищити його гуманістичний потенціал. Так, саме за етичними критеріями не можна ототожнювати виховання та формування особистості, тлумачити людину, котра виховується як пасивний об'єкт формотворчих зусиль вихователя. Етика наполягає на розгляді виховання як духовного насичення людини, що розгортається в діалозі, спілкуванні рівнопорядкових суб'єктів, спрямованому на розвиток вільної й відповідальної особистості [3, с. 118].

Висновки й рекомендації етики та естетики мають перспективу широкого застосування всюди, де істотним є цілісний підхід до людської особи, – у педагогіці, практичній психології тощо. Разом з тим етика та естетика проникають у найрізноманітніші, інколи досить несподівані, галузі сучасного життя – у політику, наукові дослідження, менеджмент тощо. Фахівця з етики можна нині зустріти в штаті низки провідних західних корпорацій: у їхній динамічній діяльності незамінною виявляється роль компетентного аналітика, чий поради за будь-яких непередбачених ускладнень дають змогу не відхилитися від правил чесної гри, зберігаючи довіру партнерів [4, с. 137].

І все ж найбільш традиційним і відповідним філософській специфіці етики та естетики є їх вплив на духовний світ самої людської особистості. Реальна орієнтація на позитивні моральні, естетичні цінності зумовлюється передусім не пропагандою знань, а загальним станом культури і власним рішенням, власними вольовими зусиллями людей. Тут етика та естетика здатні допомогти людській особистості в її духовних пошуках, познайомити її з виробленими представниками різних культур відповідями на питання, що по-новому (у моральному досвіді не буває простих повторень) стоять перед нею, з усталеними формами й категоріями людського мислення, які відповідають специфіці цих

питань. Пряме завдання цих наук у цьому разі – допомогти наблизитися до рівня, досягнутого культурою людства в осмисленні моральних проблем, що хвилюють нас, і разом з тим повніше й виразніше усвідомити неповторність власної ситуації, необхідність творчого зусилля власної волі та думки.

Особливу актуальність для освіти й виховання мають загальні проблеми гуманітаризації та гуманітарної культури людини. Гуманітаризація пов'язана із загальнолюдською культурою та загальнолюдськими цінностями, з гуманітарним простором суспільства й освіти. Гуманітаризація освіти задає духовну спрямованість освіти та вихованню. Освіта – не тільки сума знань, а й основа психологічної готовності людини до безперервності в накопиченні знань, їх переробці та вдосконаленні. Навчання щодо виховання є його органічною частиною, духовним стрижнем. Воно формує духовне ядро особистості – її світогляд, етично-естетичне ставлення до дійсності.

На особливу увагу заслуговує тенденція зміни базисного типу особистості, яка свідчить, що на теперішньому етапі свого розвитку українське суспільство за “людськими ресурсами” більшою мірою готове до демократичних і ринкових перетворень, ніж це було впродовж перших років незалежності України. Нещодавно Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні презентувала новий національний звіт людського розвитку “Людський розвиток та європейський вибір України”. Згідно з його даними, Україна за рівнем розвитку посідає 76-те місце зі 177 країн світу та вважається країною із середнім рівнем людського розвитку [5, с. 7].

Реалізація засобами освіти означеної мети передбачає передусім виявлення індивідуальності молодого людини, збалансованість її фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку; формування компетентної особистості; виховання громадянськості як інтегральної характеристики особистості, що зумовлює характер її взаємодії з державою, суспільством загалом. Виконання освітою цих завдань, формування в молоді відчуття межі між демократією та анархією, між особистою свободою і правилами громадянського співжиття; розуміння цінності людської свободи можливе лише на основі загальнолюдських гуманістичних, демократичних цінностей.

Загальноосвітня школа як одиниця системи освіти, що практично відтворює всю сукупність відносин освітнього процесу, є самостійним суб'єктом інновацій. Оскільки інновація як система на перших стадіях упровадження пов'язана з певною невизначеністю і навіть з дестабілізацією, вона може викликати протидію в певній частині колективу через збереження стереотипів і соціальної інертності. Саме тому необхідно організаційно забезпечити в школах особливий стан соціально-психологічного клімату – інноваційний клімат, у якому всі члени колективу відчувають себе мотивованими і готовими до творчої роботи.

Вища освіта набуває особливого значення на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Причиною цього є не лише дворазове збільшення кількості ВНЗ в Україні, а передусім трансформація сучасної парадигми освіти у змісті, структурі, формах і методах вищої освіти, що забезпечується інноваціями у навчальному, виховному та управлінському про-

цесах. Як уже зазначалось, у центрі уваги (за всіма концепціями, доктринами, законами про освіту) – компетентна, духовна, конкурентоспроможна особистість [2, с. 125]. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти розвинутих країн світу свідчить про тяжіння до глобалізації, варіативності, масовості, гуманізації, особистісної орієнтації. За таких умов основна мета інноваційного навчання – навчити людину вчитися в будь-якій ситуації. Ця мета може бути досягнута через спільну діяльність студента та викладача у формі діалогу й міжособистісних взаємодій. Отже, проблема цінностей традиційно перебуває в полі зору науковців різних часів і народів. Особливий інтерес вона викликає в транзитних суспільствах. І це закономірно. Транзитне суспільство є динамічним, плинним. Цінності в ньому часто змінюють одна одну не тільки щорічно, а й щомісячно. Особливо це стосується української дійсності. Розрізненість цінностей в українському перехідному суспільстві негативно впливає на процеси освіти й виховання, на розробку політики держави у сфері освіти, культури, виховання особистості.

Основою ідеології державотворення є ідея патріотизму й незалежної держави, цей феномен може бути представлений як державно-патріотична ідеологія. Справедливим є й інше: вона формується, насамперед, через освіту. Саме освіта має забезпечити цілісність розвитку людини й тому формує систему цінностей не як просте відображення ціннісних аспектів життєвого процесу, а його відображення з точки зору ідеалу, в основу якого може бути покладена ідея патріотизму й любові до Батьківщини. Навчання є складовою виховання, а не навпаки.

Як система підготовки людини до життя за своїм змістом освіта має утримувати в собі весь спектр цінностей, за якими живе суспільство, здійснюється життєдіяльність людини.

До цінностей українського народу, які знаходять відображення в ментальних структурах, належать: любов до рідної землі, поклоніння природі, віра в божественне начало, поклоніння жінці-матері тощо. Крім того, українець з давніх часів цілком покладався на долю. Долю розуміли як вільний плин власного життя, беззастережно вірячи в те, що в кожного своя доля. Щаслива доля може бути тільки в єдності з правдою і волею, а сутність її виявляється в самоствердженні особистості в улюбленій роботі, результати якої належать насамперед родині (родина – одна з найвищих цінностей), а потім уже – суспільству.

Висновки. Трансформація української освіти в контексті реалізації європейського вибору передбачає впровадження інновацій у вищі й середні навчальні заклади. Філософсько-методологічною основою інноваційного підходу в освіті стає гуманістична тенденція розвитку людини, що ґрунтується на принципах вільного індивідуального творчого розвитку особистості, з урахуванням індивідуальних можливостей. Інновації освіти мають забезпечити умови для випереджального зростання потреб людини протягом усього її життя. Інноваційна освіта стосується не лише розробки та впровадження нововведень – нового змісту, нових педагогічних технологій, а й процесу всебічного реформування освіти, якісних змін у способі діяльності особи, стилі її життя. Інноваційна система за основну мету бере засвоєння способів діяльності лю-

дини в незнайомій ситуації, наданні досвіду творчої самостійної діяльності та створення умов для зростання й розширення особистого досвіду.

Література

1. Бахтін М.І. Гуманізм як принцип виховання сучасної молоді / М.І. Бахтін // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 117–120.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124–129.
3. Богданова Н. Естетичне в духовному житті сучасного студентства / Н. Богданова // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 117–120.
4. Зязюн І.А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти / І.А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / [за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало]. – К., 2003. – 298 с.
5. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : колективна монографія / [за ред. Е.М. Лібанової]. – К. : інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ України, 2008. – 367 с.

НЕСТОРУК Н.А.

АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Наука більшою мірою, ніж інші форми пізнання, орієнтована на те, щоб бути втіленою в практиці, в техніці, бути “керівництвом до дії” із зміни навколишньої дійсності та керування реальними процесами. Освітня політика в Україні тримає курс на формування такого фахівця, який би, з одного боку, гармонійно поєднував у собі вітчизняні здобутки і традиції з досягненнями зарубіжних колег, а з іншого – настільки б грамотно це використовував на практиці і безупинно підвищував рівень освіти впродовж життя, що робило б його затребуваним і конкурентоспроможним на потенційних місцях працевлаштування країн Євросоюзу.

Тому серед пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти зазначаються: особистісна орієнтація освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій. Це означає, що відкрито шлях до наукового пошуку й запровадження способів максимального скорочення відстані між моделлю фахівця, яку забезпечує ВНЗ, та моделлю того ж фахівця, на яку очікує замовник, тобто роботодавець. Одним з напрямів реалізації поставленого завдання є навчання студентів технічних спеціальностей, зокрема електромеханічних, проведенню експериментальних досліджень (рис. 1).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Питання становлення